

Edukacja seniorów

Przykłady, źródła finansowania

Warszawa 2023

Spis treści

Wprowadzenie	3
Senior, czyli kto?	3
Edukacja seniorów jako priorytet polityki społecznej	3
Edukacja seniorów. Szczególne rozwiązania prawne	4
Edukacja seniorów. Na co zwrócić szczególną uwagę	4
Edukacja. Rozwiązania dedykowane seniorom	6
Uniwersytet Trzeciego Wieku	6
Klub Seniora	9
Ośrodki wsparcia Senior+	10
Wsparcie finansowe i pozafinansowe inicjatyw edukacyjnych	13
EPALE	13
Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025	13
Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi	14
Środki prywatne – wsparcie finansowe i pozafinansowe	15
Źródła	17

Niniejszy poradnik dedykowany jest osobom starszym – seniorom, jak też organizacjom i instytucjom, które podejmują działania na rzecz seniorów.

To przewodnik po najczęściej stosowanych praktykach, jak też wybranych źródłach finansowania inicjatyw edukacyjnych dedykowanych seniorom.

W zamierzeniu autorki to materiał, który powinien inspirować, zachęcać do działania.

Wydanie II. Stan prawny na 02.01.2023 r.

Wprowadzenie

Senior, czyli kto?

Polskie prawo nie precyzuje pojęcia senior. W niniejszym opracowaniu przyjęto, że senior to osoba starsza, czyli osoba, która ukończyła 60. rok życia¹.

Edukacja seniorów jako priorytet polityki społecznej

Spółeczeństwo starzeje się. Jednym z priorytetowych działań w nadchodzących latach jest rozwój polityki społecznej wobec osób starszych. Polityki zapewniającej samodzielne, niezależne i satysfakcjonujące życie w okresie starości.

Na podstawie badań i analiz rekomenduje się m.in.:

- organizowanie zajęć, szkoleń, kursów itp. umożliwiających nabywanie nowych umiejętności i kompetencji wśród osób starszych oraz wzmacniających ich pozycję na rynku pracy,
- organizowanie przedsięwzięć o charakterze kulturalnym, edukacyjnym, sportowym, rekreacyjnym w celu zagospodarowania czasu wolnego osób starszych oraz wzmacniania integracji wewnątrz - i międzypokoleniowej.

Działania w zakresie edukacji na rzecz seniorów podejmowane są z różnych powodów. Z jednej strony są wyrazem troski o najstarsze pokolenie, z drugiej strony wynikają z ekspansywności podmiotów zajmujących się edukacją. Nie można też zapominać o aktywności samych seniorów.

Partycypowanie w uczeniu przynosi korzyści zarówno seniorom, jak i społeczeństwu oraz podmiotom gospodarczym.

Dzięki edukacji osoby starsze mogą lepiej odnaleźć się w społeczeństwie, dłużej utrzymać samodzielność i niezależność.

Edukacja skierowana do seniorów minimalizuje marginalizację społeczną tej grupy, znosi dystans czy nawet przepaść pomiędzy pokoleniami.

¹ Definicja nawiązuje do definicji osoby starszej stosowanej m.in. w krajowych w dokumentach strategicznych.

Edukacja seniorów. Szczególne rozwiązania prawne

Podstawowym dokumentem ułatwiającym realizację działań na rzecz edukacji seniorów jest opracowany w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej dokument pt.: *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO-UCZESTNICTWO-SOLIDARNOŚĆ*, który wyznacza kluczowe kierunki działań w zakresie polityki senioralnej.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych, Dz.U. 2015 poz. 1705.
- Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo - Uczestnictwo – Solidarność, Uchwała nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. BEZPIECZEŃSTWO – UCZESTNICTWO – SOLIDARNOŚĆ².

Powyższe regulacje dotyczą inicjatyw dedykowanych seniorom. **Osoby starsze mogą także korzystać z szerokiej oferty edukacyjnej dedykowanej wszystkim zainteresowanym osobom dorosłym.** Oczywiście, o ile spełniają warunki rekrutacji. Np. wiek nie może stanowić kryterium dostępu na studia stacjonarne, ale sprawność fizyczna na określonym poziomie może być jednym z kryteriów przyjęcia na uczelnię.

Wraz z rosnącą liczbą osób starszych, wynikającą ze zmian demograficznych, od końca XX wieku otwarto różnorodne możliwości korzystania z edukacji bez ograniczeń wiekowych.

Edukacja seniorów. Na co zwrócić szczególną uwagę³

Zasady

Konieczne jest, aby w projektowaniu inicjatyw na rzecz edukacji seniorów uwzględniać zasady: długofalowości i systematyczności działań, spójności, dopasowania do realnych potrzeb seniorów oraz profesjonalizacji.

Działania w ramach polityki senioralnej, w tym w obszarze edukacji, cechuje w Polsce „adhocyzm” i krótkowzroczność. Mimo pozornej długofalowości programów konkretne działania podejmowane w ich ramach często realizowane są w trybie projektowym, co powoduje ich krótkotrwałość, brak systematyczności i niemożność kontynuowania w kolejnych edycjach konkursów.

² <http://www.monitorpolski.gov.pl/mp/2018/1169/M2018000116901.pdf>, dostęp: 02.01.2023 r.

³ Na podstawie: <https://samorzad.pap.pl/kategoria/akademia-universytetu-lodzkiego/osoby-starsze-i-ich-potrzeby-jako-wyzwanie-dla-edukacji-i>, dostęp: 02.01.2023 r.

Istotnym problemem jest wielość instytucji i organizacji działających na rzecz seniorów. Pozorne bogactwo rozwiązań cechuje „sieroctwo instytucjonalno-prawne”. Każdy z resortów realizuje swoją „politykę senioralną”, co powoduje chaos i brak spójności działań.

Nowy typ seniora

W niedługim czasie seniorami staną się osoby, które znacząco różnią się od obecnych seniorów pod względem wykształcenia, aspiracji i oczekiwań, tak więc w perspektywie długofalowej seniorzy przyszłości będą kategorią odmienną jakościowo. Rodzi to konieczność poszukiwania i wdrażania rozwiązań dostosowanych do tych „nowych” seniorów. Prawdopodobnie będą oni dłużej aktywni zawodowo, chętniej i częściej będą podnosić swoje kwalifikacje i – co najważniejsze – będą aktywnie się starzeć, zachowywać ciągłość między pracą a emeryturą (obecnie osoby przechodzące na emeryturę lub rentę zaprzestają zazwyczaj jakiejkolwiek aktywności i dopiero po jakimś czasie podejmują ją na nowo, co jest dużo trudniejsze niż w sytuacji zachowania ciągłości i miękkiego „remodelowania” ról społecznych osób pozostających wciąż na rynku pracy).

Edukatorzy

Seniorzy są nie tylko beneficjentami oferty edukacyjnej, ale stają się także biorcami świadczeń, usług i działań oferowanych przez różne podmioty. Aby były one świadczone w sposób profesjonalny, konieczne jest zdobycie odpowiedniego wykształcenia, które dostarcza wiedzy, umiejętności i kwalifikacji potrzebnych do efektywnej pracy z seniorami oraz na rzecz seniorów.

Edukacja. Rozwiązania dedykowane seniorom

Uniwersytet Trzeciego Wieku

Uniwersytet trzeciego wieku (UTW) - placówka oświatowa (dydaktyczna, edukacyjna) typu uniwersytetu otwartego, której słuchaczami są osoby w wieku emerytalnym. Celem działania UTW jest poprawa jakości życia osób starszych.

Programy UTW obejmują cykle wykładów, konwersatoria, seminaria z różnych dziedzin wiedzy, lektoriaty językowe, zajęcia z zakresu oświaty zdrowotnej etc.

Pierwsze UTW powstały we Francji i Kanadzie.

Początki ruchu uniwersytetów trzeciego wieku sięgają 1972. W tym też czasie profesor Uniwersytetu w Tuluzie, Pierre Vellas, zorganizował spotkanie 40 seniorów, aby zorientować się, czego oczekują od uniwersytetu.

Wówczas stworzono trzy postulaty:

- potencjał medyczny uniwersytetu powinien służyć propagowaniu wiedzy na temat utrzymania zdrowia w wieku starszym,*
- upowszechniana wiedza o kulturze powinna być wzbogacona o doświadczenie i wiedzę ludzi starszych,*
- potencjał badawczy powinien zostać zmobilizowany dla rozwiązywania problemów ludzi starszych oraz starości⁴.*

UTW funkcjonują/ organizowane są według dwóch podstawowych modeli⁵:

- model francuski – UTW ściśle związane z ośrodkami akademickimi, cechuje je wysoki poziom działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej, zróżnicowane pod względem form organizacyjnych (pełna integracja z uczelnią, ścisła współpraca lub niezależność od uczelni)
- model brytyjski – działalność UTW oparta na samokształceniu i samopomocy seniorów, bez wsparcia ze strony uczelni.

W Polsce dominuje model francuski. Poza dużymi ośrodkami miejskimi/ akademickimi, w szczególności na terenach wiejskich powoływane są placówki filialne. Poza ośrodkami akademickimi UTW działają też łącząc cechy modelu francuskiego i brytyjskiego.

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_trzeciego_wieku#Finansowanie, dostęp: 02.01.2023 r.

⁵ Tamże.

Pierwszy Uniwersytet Trzeciego Wieku w Polsce rozpoczął swoją działalność w 1975 roku w Warszawie. Jego założycielką, a także wielką propagatorką idei uniwersytetów trzeciego wieku była profesor Halina Szwarz.

W latach 80. i 90. XX wieku ruch uniwersytetów trzeciego wieku rozwijał się powoli, z tego względu, że w Polsce funkcjonowało jedynie kilkadziesiąt uniwersytetów. Szybki wzrost liczby uniwersytetów nastąpił dopiero po 2002 roku, zaś prawdziwą eksplozję datuje się na rok 2007, kiedy tylko w jednym roku powstało więcej uniwersytetów, niż przez pierwsze 25 lat od momentu zapoczątkowania idei UTW. Dynamikę wzrostu liczby uniwersytetów trzeciego wieku doskonale obrazują dane statystyczne. W 2007 roku w Polsce działało 125 uniwersytetów trzeciego wieku, aktualnie zaś funkcjonuje już 476 UTW⁶.

Odpłatność

Udział w zajęciach UTW może wiązać się z odpłatnością (np. wpisowe, członkostwo w stowarzyszeniu, uczestnictwo w zajęciach edukacyjnych). Kwestie odpłatności powinien regulować regulamin UTW.

Podstawa prawna

UTW mogą działać m.in. w oparciu o:

- Ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Art. 11 ust. 1 (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 574, 583, 655, 682, 807, 1010, 1079, 1117, 1459, 2185);
- Ustawę z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
- Ustawę z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 2167, z 2022 r. poz. 2185).

Przykłady inicjatyw

- **Uniwersytet dla Aktywnych w Ciechocinku (województwo kujawsko-pomorskie)**
Uniwersytet działa jako stowarzyszenie. Współpracuje w zakresie naukowym z wyższymi uczelniami na mocy zawartych porozumień. W sprawach organizacyjnych współpracuje z samorządami terytorialnymi, administracją rządową i organizacjami pozarządowymi⁷.

⁶ http://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14, dostęp: 02.01.2023 r.

⁷ <https://pl-pl.facebook.com/pages/category/Education/Uniwersytet-dla-Aktywnych-224364561041824/>,
dostęp: 02.01.2023 r.

- **Płocki Powiatowy Uniwersytet Trzeciego Wiek (województwo mazowieckie)**

Płocki Powiatowy Uniwersytet Trzeciego Wiek został założony i jednocześnie jest prowadzony przez Samodzielne Koło Terenowe nr 168 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Małej Wsi. Patronat naukowy sprawuje Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku⁸.

- **Bielawski Uniwersytet Trzeciego Wiek (województwo dolnośląskie)**

Stowarzyszenie, którego działalność została zainicjowana przez mieszkańców Bielawy. Patronat naukowy nad działalnością BUTW sprawuje Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, a patronat honorowy Burmistrz Miasta Bielawa⁹.

- **Regionalna Sieć Uniwersytetów Trzeciego Wiek (województwo kujawsko-pomorskie)**

Wyższa Szkoła Gospodarki nieustannie od 2007 roku tworzy Regionalną Sieć Uniwersytetów Trzeciego Wiek. Filie Uniwersytetów Trzeciego Wiek WSG rozlokowane są na terenie 4 województw: kujawsko – pomorskiego, warmińsko – mazurskiego, wielkopolskiego oraz pomorskiego,

Uczelnia podejmuje inicjatywy mające na celu aktywizację osób starszych na terenach miejskich, miejsko – wiejskich, ale i również wiejskich, gdzie często nie ma dostępu do jednostek naukowych. Założeniem jest, aby każdy miał dostęp do kształcenia, bez względu na wiek, płeć, miejsce zamieszkania czy też status społeczny¹⁰.

W ramach sieci działa m.in. Uniwersytet Trzeciego Wiek Wyższej Szkoły Gospodarki Filia w Brzozie.

- **Uniwersytet Trzeciego Wiek Wyższej Szkoły Gospodarki Filia w Brzozie (województwo kujawsko-pomorskie)**

Na podstawie porozumienia zawiązała się współpraca pomiędzy Wyższą Szkołą Gospodarki w Bydgoszczy a Urzędem Gminy w Nowej Wsi Wielkiej. Jej efektem było utworzenie Uniwersytetu Trzeciego Wiek Wyższej Szkoły Gospodarki Filia w Brzozie¹¹.

Więcej informacji o ciekawych inicjatywach i dobrych praktykach UTW:

- **www.senior.gov.pl.**

UTW nie ma charakteru placówki opiekuńczej, rehabilitacyjnej czy leczniczej.

Od uczestników zajęć UTW nie jest wymagane skierowanie od lekarza.

⁸ https://powiat-plock.pl/dla_turysty/atracje/atrakcja/66/, dostęp: 02.01.2023 r.

⁹ <http://www.butw.pl/index.php/kontakt>, dostęp: 02.01.2023 r.

¹⁰ <http://www.u3w.byd.pl/id,122/rsutw-wsg>, dostęp: 02.01.2023 r.

¹¹ <http://www.u3w.byd.pl/id,69/brzoza-gm-nowa-wies-wielka>, dostęp: 02.01.2023 r

Klub Seniora

Klub seniora¹², to **przestrzeń** przeznaczona dla osób starszych, w której osoby te mogą się spotykać, spędzać wspólnie czas, nabywać nowe umiejętności podczas szkoleń i warsztatów etc.

Klub seniora to **miejsce spotkań osób w tzw. dojrzałym wieku**. Statut/ regulamin klubu seniora może zakładać przyjmowanie osób po 60. roku życia, ale zdarza się, że zapisać się mogą osoby młodsze.

Kluby seniora działają przy parafiach, spółdzielniach mieszkaniowych, ośrodkach kultury lub organizacjach pozarządowych (m.in. Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Polski Czerwony Krzyż).

**Klub seniora nie jest ośrodkiem wsparcia w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej.
Nie jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu¹³.**

Otwarcie klubu seniora, jeśli brane jest pod uwagę staranie się o dofinansowania, może mieć miejsce jedynie przy podmiotach¹⁴ posiadających osobowość prawną, takich jak fundacje, parafie, ośrodki kultury albo spółdzielnie mieszkaniowe.

Aby powołać klub seniora, można:

- założyć fundację lub stowarzyszenie (opcja czasochłonna i wymaga funduszy na start),
- przyłączyć się do działającej organizacji/ instytucji, których działalność związana jest tematycznie z pomocą osobom starszym.

Odpłatność

Udział w zajęciach klubu seniora może wiązać się z odpłatnością (np. członkostwo w stowarzyszeniu, uczestnictwo w zajęciach edukacyjnych). Kwestie odpłatności powinien regulować regulamin danego klubu.

¹² W praktyce nazwę *klub seniora* stosuje się zamiennie z takimi nazwami, jak *klub emeryta*, czy *klub emeryta i rencisty*.

¹³ Zgodnie z przepisami o pomocy społecznej osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, mogą być przyznane usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek, świadczone w ośrodku wsparcia. Ośrodek wsparcia jest jednostką organizacyjną pomocy społecznej dziennego pobytu.

¹⁴ Podmiotach tj. m.in. instytucjach publicznych i prywatnych (w tym świeckich i kościelnych), organizacjach pozarządowych.

Ośrodki wsparcia Senior+

Seniorzy mogą korzystać z oferty zajęć edukacyjnych oferowanych przez Dnienne Domy „Senior+” i Kluby „Senior+” tj. ośrodki wsparcia Senior+.

Ośrodki wsparcia Senior+ są współfinansowane w ramach Programu „Senior+” na lata 2021–2025 (szerzej o Programie w kolejnym rozdziale opracowania).

Celem operacyjnym w/w Programu jest zapewnienie wsparcia seniorom – osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60 lat i więcej – poprzez umożliwienie im korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywności, a także obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej – w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. W ramach Programu udostępniana jest seniorom infrastruktura pozwalająca na aktywne spędzanie wolnego czasu, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

Działalność bieżąca **Dziennego Domu „Senior+”** polegać powinna na realizacji podstawowych usług mających na celu udzielanie pomocy w czynnościach dnia codziennego, na zapewnieniu minimum jednego posiłku, w szczególności gorącego oraz innych usług wspomagających, dostosowanych do potrzeb seniorów.

Dzienny Dom „Senior+” powinien zapewniać co najmniej 8-godzinną ofertę usług w dniach od poniedziałku do piątku (40 godzin tygodniowo).

Podstawowy zakres usług świadczonych przez Dzienny Dom „Senior+” obejmuje usługi: socjalne, w tym gorący posiłek, edukacyjne, kulturalno-oświatowe, aktywności ruchowej lub kinezyterapii, sportowo-rekreacyjne, aktywizujące społecznie (w tym wolontariat międzypokoleniowy), terapii zajęciowej.

Dzienny Dom „Senior+” we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami może rozszerzyć ofertę na usługi świadczone poza swoją siedzibą.

Działalność **Klubu „Senior+”** polega na motywowaniu seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań o charakterze wolontariatu. Klub „Senior+” we współpracy z innymi instytucjami i organizacjami może rozszerzyć ofertę na usługi świadczone poza swoją siedzibą.

Klub „Senior+” powinien zapewniać tygodniowo co najmniej 20-godzinną ofertę usług.

Przykłady inicjatyw

- **Klub SENIOR+ w Łużnej**

Klub w Łużnej powstał w ramach Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015-2020. Klub SENIOR+, w strukturze Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łużnej. Został utworzony w celu aktywowania środowiska seniorów do wspólnego i zorganizowanego spędzania czasu wolnego, integracji i aktywizacji społecznej oraz zaspakajania potrzeb kulturalnych środowiska osób starszych w Gminie Łużna. Klub dysponuje 25 miejscami. Klub SENIOR+ mieści się w budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Łużnej. Pomieszczenia są przystosowane dla osób z niepełnosprawnościami.

Uczestnikami Klubu SENIOR+ mogą być osoby, które ukończyły 60 lat i są mieszkańcami Gminy Łużna. Uczestnictwo w zajęciach Klubu SENIOR+ jest dobrowolne i bezpłatne.

Celem Klubu SENIOR+ jest rozpoznawanie potrzeb seniorów oraz rozwijanie ich zainteresowań poprzez organizację atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego w bezpiecznej i przyjaznej przestrzeni. Ponadto seniorzy mają możliwość uczestniczyć w spotkaniach tematycznych, zajęciach kulinarnych, edukacyjnych, kulturalnych, plastycznych i ruchowych¹⁵.

- **Klub Seniora „Spragnieni Jutra” w Stryszowie**

Klub Seniora „Spragnieni Jutra”, działa w Gminnym Ośrodku Kultury w Stryszowie od 2006 roku. Jego głównym celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych, aktywizacja oraz edukacja seniorów z terenu Gminy Stryszów.

W ramach działań Klubu odbywają się zajęcia o różnej formule. Seniorzy uczestniczą w zajęciach Akademii Spragnionych Jutra, słuchają wykładów na różne tematy: podróżnicze, dietetyczne, psychologiczne, kosmetyczne, muzyczne czy zdrowotne. Biorą także udział w zajęciach manualnych, uczestniczą w marszach i spacerach Nordic Walking oraz w imprezach okolicznościowych.

Gminny Ośrodek Kultury w Stryszowie razem z seniorami zrealizował szereg projektów związanych z m.in. edukacją osób starszych¹⁶.

- **Projekt „Oswoić starość - rozwój działalności klubów seniora na terenie gminy Bobolice”**

Projekt „Oswoić starość - rozwój działalności klubów seniora na terenie gminy Bobolice” zrealizowany przez Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społecznych w Bobolicach (województwo

¹⁵ <http://gops.luzna.pl/klub-senior>, dostęp: 02.01.2023 r.

¹⁶ Na podstawie: <https://www.gokstryszow.pl/klub-seniora/>, dostęp: 02.01.2023 r.

zachodniopomorskie), w ramach, którego grupa 104 seniorów uczestniczyła w szeregu wykładów, warsztatów i innych spotkań, w tym o charakterze edukacyjnym.

Projekt był realizowany w partnerstwie z Gminą Bobolice, Miejsko - Gminnym Ośrodkiem Kultury w Bobolicach, Miejsko - Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Bobolicach, Gospodą Wiejską w Drzewianach¹⁷.

**Klub seniora nie ma charakteru placówki opiekuńczej, rehabilitacyjnej czy leczniczej.
Od uczestników zajęć klubu seniora nie jest wymagane skierowanie od lekarza.**

¹⁷ http://senior.gov.pl/program_asos/pokaz/515, dostęp: 02.01.2023 r.

Wsparcie finansowe i pozafinansowe inicjatyw edukacyjnych

EPALE

EPALE - platforma finansowana ze środków programu Erasmus+. Stanowi element strategii Unii Europejskiej promowania możliwości kształcenia się dla wszystkich osób dorosłych.

EPALE to europejska, wielojęzyczna, otwarta dla wszystkich społeczność profesjonalistów z dziedziny kształcenia dorosłych, między innymi edukatorów i instruktorów dorosłych, doradców i konsultantów, badaczy i pracowników naukowo-dydaktycznych oraz decydentów.

EPALE realizuje to zadanie poprzez wspieranie i wzmacnianie pozycji zawodów związanych z kształceniem dorosłych. Umożliwia członkom nawiązywanie kontaktów z kolegami w całej Europie i wzajemne uczenie się za pośrednictwem wpisów na blogach, forów oraz narzędzia wyszukiwania partnerów, a także spotkań bezpośrednich.

Na stronie internetowej można m.in. pobrać publikacje, narzędzia, zapisać się na konferencję.

Artykuły/ publikacje na ten temat edukacji i aktywizacji osób starszych dostępne na polskim EPALE dostępne tutaj: <https://epale.ec.europa.eu/el/node/118174>.

Więcej informacji: www.epale.ec.europa.eu.

Program wieloletni na rzecz Osób Starszych „Aktywni+” na lata 2021–2025¹⁸

Program jest kontynuacją programu wieloletniego „Senior+” na lata 2015–2020. Zakłada wsparcie finansowe jednostek samorządu terytorialnego, w zakresie realizacji zadań własnych, polegających na prowadzeniu i zapewnieniu miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”.

Celem strategicznym Programu jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu społecznym, poprzez dofinansowanie rozbudowy infrastruktury ośrodków wsparcia w środowisku lokalnym oraz zwiększenie miejsc w ośrodkach wsparcia „Senior+”, tj. wsparcie działań jednostek samorządu w rozwoju na ich terenie sieci Dziennych Domów „Senior+” i Klubów „Senior+”.

Celem operacyjnym Programu jest zapewnienie wsparcia seniorom – osobom nieaktywnym zawodowo w wieku 60 lat i więcej – poprzez umożliwienie im korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywności, a także obejmującej usługi w zakresie aktywności ruchowej lub kinezyterapii, oferty edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i opiekuńczej – w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym. W ramach Programu udostępniana jest seniorom infrastruktura pozwalająca na aktywne

¹⁸ Uchwała nr 191 Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego "Senior+" na lata 2021-2025, M.P. 2021 poz. 10.

spędzanie wolnego czasu, a także zaktywizowanie i zaangażowanie seniorów w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

W ramach Programu jednostki samorządu, w trybie otwartego konkursu ofert, mogą ubiegać się o uzyskanie środków finansowych przeznaczonych na:

- moduł 1 – jednorazowe wsparcie finansowe na utworzenie i/lub wyposażenie ośrodka wsparcia w wysokości do 80% całkowitego kosztu realizacji zadania. Dofinansowanie nie może być wyższe niż 400 tys. zł w przypadku Dziennego Domu „Senior+” oraz 200 tys. zł w przypadku Klubu „Senior+”. W przypadku, gdy budynek nie jest własnością jednostki samorządu terytorialnego, dofinansowanie w ramach modułu 1 Programu przysługuje jedynie na wyposażenie ośrodka wsparcia.
- moduł 2 – zapewnienie funkcjonowania już istniejących ośrodków wsparcia, utworzonych w ramach modułu 1. Dofinansowaniu z budżetu państwa w każdym roku budżetowym, w trybie konkursowym mogą podlegać działania związane z całorocznym bieżącym utrzymaniem ośrodka wsparcia. Kwota dofinansowania na działalność bieżącą ośrodków wsparcia uruchomionych w ramach Programu wynosić będzie miesięcznie na utrzymanie jednego miejsca nie więcej niż 400 zł w Dziennym Domu „Senior+” oraz nie więcej niż 200 zł w Klubie „Senior+”, przy czym dotacja nie może stanowić więcej niż 50% całkowitego kosztu realizacji zadania.

Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi

Finansowa współpraca z jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi to taka, w wyniku której najczęściej przekazywana jest dotacja, a przekazywanie i rozliczanie środków odbywa się ściśle w ramach przewidzianych prawem procedur.

W praktyce lista finansowych form współpracy jest dłuższa. Dotyczy to także wspierania inicjatyw na rzecz edukacji seniorów.

Finansowe formy współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi polegają na:

- **powierzaniu wykonania zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji;**
- **wspieraniu wykonania zadań publicznych poprzez udzielenie dotacji na dofinansowanie ich realizacji;**
- **wspólnej realizacji zadań na zasadach partnerstwa, określonych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712**

z późn. zm.);

- udzielaniu pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust 3 na realizację zadań w sferze pożytku publicznego, na zasadach określonych w odrębnych przepisach;
- zakupie potrzebnych usług w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach prawa zamówień publicznych;
- zlecaniu zadań w trybie pozakonkursowym;
- dofinansowaniu wkładu własnego organizacji, polegającego na wsparciu ze środków budżetu samorządu wkładu organizacji przy realizacji projektów z funduszy europejskich, krajowych i innych, gdzie taki wkład jest niezbędny.

Środki prywatne – wsparcie finansowe i pozafinansowe

Inicjatywy na rzecz edukacji seniorów mogą być wspierane przez **instytucje prywatne** (np. fundacje, stowarzyszenia, biznes). Wiele organizacji i firm posiada zasady przyznawania grantów/dotacji czy innego rodzaju pomocy np. w formie wolontariatu pracowniczego.

Wiele inicjatyw edukacyjnych wspieranych może być przez **fundacje korporacyjne** w ramach programów cyklicznych, jednorazowych konkursów grantowych, poprzez programy i projekty wolontariatu pracowniczego.

Niektóre z organizacji mają specjalną ofertę na rzecz projektów edukacyjnych. Inne na rzecz projektów dla seniorów.

Przykład inicjatywy

„Seniorzy w akcji” to ogólnopolski program realizowany od 2008 roku przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

Rekrutacja do programu ma formę konkursu, w ramach którego wsparcie mogą uzyskać pomysły opracowane przez osoby 60+ (samodzielnie lub wspólnie z osobą młodszą – animatorzy w parze muszą różnić się wiekiem o co najmniej 25 lat) we współpracy z wybraną organizacją czy instytucją nienastawioną na zysk, np. uniwersytetem trzeciego wieku, fundacją, stowarzyszeniem, domem kultury, biblioteką albo spółdzielnią mieszkaniową.

Dotacje są przyznawane na realizację projektów, które angażują osoby starsze do działania na rzecz otoczenia, promują współpracę międzypokoleniową i wolontariat osób starszych.

Uczestnicy „Seniorów w akcji”, oprócz dotacji na realizację projektu, mogą otrzymać dofinansowanie wizyt studyjnych, które umożliwiają poznanie inicjatyw realizowanych w różnych miejscowościach objętych programem. Dodatkowym wsparciem jest możliwość współpracy z doświadczonymi trenerami z sieci Latających Animatorów Kultury i Latających Socjologów prowadzonej przez Towarzystwo „ę”.

Realizator Programu: Towarzystwo Inicjatyw Twórczych "ę"

Strona Programu: www.seniorzyw akcji.pl

Źródła

1. http://senior.gov.pl/katalog_dobrych_praktyk/strona/14, dostęp: 02.01.2023 r.
2. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DRC-YPOjmeEJ:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-a1af4b4a-cbcc-47d2-9456-5cd3608523ad/c/Norbert_Pikula_Senior_w_centrum_oddzialywan_educacyjnych.pdf+&cd=6&hl=pl&ct=clnk&gl=pl, dostęp: 02.01.2023 r.
3. <https://biznes.newseria.pl/biuro-prasowe/komisja-europejska,b759362139>,dostęp: 02.01.2023 r.
4. <https://businessinsider.com.pl/twoje-pieniadze/emerytury/program-senior-plus-kluby-senior-w-polsce-dofinansowanie-dzialalnosc/j5l6ghp>, dostęp: 02.01.2023 r.
5. <https://businessinsider.com.pl/twoje-pieniadze/emerytury/program-senior-plus-kluby-senior-w-polsce-dofinansowanie-dzialalnosc/j5l6ghp>, dostęp: 02.01.2023 r.
6. <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/13973/Aktywno%20%20%20edukacyjna%20K.%20Bia%20o%20yt.pdf?sequence=1>, dostęp: 02.01.2023 r.
7. <https://edziadkowie.pl/klub-seniora-jak-go-zalozyc-i-rozwijac/>, dostęp: 02.01.2023 r.
8. <https://epale.ec.europa.eu/el/node/118174>.
9. <https://epale.ec.europa.eu/pl/tags>, <https://epale.ec.europa.eu/pl/tags>.
10. <https://pafw.pl/program/inicjatywy-w-zakresie-edukacji/uniwerytety-trzeciego-wieku-utw/>,
dostęp: 02.01.2023 r.
11. <https://samorzad.pap.pl/kategoria/akademia-uniwerytetu-lodzkiego/osoby-starsze-i-ich-potrzeby-jako-wyzwanie-dla-edukacji-i>,
dostęp: 02.01.2023 r.
12. <https://seniorzywakcji.pl/o-programie/>,
dostęp: 02.01.2023 r.
13. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/osoby-starsze/osoby-starsze/sytuacja-osob-starszych-w-polsce-w-2019-roku,2,2.html>,
dostęp: 02.01.2023 r.
14. https://www.age-platform.eu/sites/default/files/ActiveSenior_Citizens_for_Europe_-_A_Guide_to_the_EU-POL.pdf,
dostęp: 02.01.2023 r.
15. <https://www.gov.pl/web/rodzina/osrodek-wsparcia>,
dostęp: 02.01.2023 r.
16. <https://www.gov.pl/web/rodzina/w-trosce-o-seniorow>,
dostęp: 02.01.2023 r.
17. <https://www.poradnikzdrowie.pl/starzenie/jak-zalozyc-klub-seniora-aa-xXPj-P3L8-Yxo9.html>,
dostęp: 02.01.2023 r.
18. <https://www.poradnikzdrowie.pl/starzenie/jak-zalozyc-klub-seniora-aa-xXPj-P3L8-Yxo9.html>,
dostęp: 02.01.2023 r.
19. https://www.wrzos.org.pl/download/Ekspertyza_2_ASOS.pdf,
dostęp: 02.01.2023 r.